

> Kinderen bereik je **via de ouders**

Karin Broer

Er bestaat nauwelijks gemeentelijk fietsbeleid gericht op allochtonen, terwijl er alle aanleiding toe is. Allochtonen fietsen immers gemiddeld minder dan autochtonen. Koester fietslessen en richt je op de jeugd, adviseert de nieuwste Fietsberaad-publicatie over dit thema.

Drie vrouwen rijden rondjes over een schoolplein in Pijnacker. Onzeker, voorzichtig, van tijd tot tijd stoppend, behalve Magdá. Die heeft de gang erin. Sinds krap twee maanden heeft de Egyptische fietsles en zij is een natuurtalent. Één van de basisprincipes heeft ze goed door: doorfietsen is makkelijker dan heel langzaam fietsen.

'Niet naar de paal kijken, anders rijd je ertegenaan', roept docente Jet Valk. Kijken waar je naar toe wilt en niet waar je omheen moet. Het is één van de tips van de fietsles aan volwassenen. De methode die Valk gebruikt, komt van het Landelijk Steunpunt Fiets in Tilburg. Het begint met lopen met de fiets, voorzichtig wat stappen, dan fietsen op het schoolplein, waarna de beginners langzaam wennen aan het echte verkeer.

Twee van de drie cursisten mogen vandaag het schoolplein af. Valk trekt een oogverblindende oranje jas aan, de deelnemers blauwe hessen en daar gaan ze.

Sinds de jaren tachtig worden er in tal van gemeenten fietslessen gegeven aan immigranten.

Van 'oudsher' is dat het domein van welzijnsorganisaties en buurthuizen. Veel goede wil en weinig geld: vrijwilligers, geen of beperkt lesmateriaal en een paar opgeknapte afdankertjes om het op te leren.

Pijnacker heeft het vergeleken met die situatie goed voor elkaar. De nieuwe, degelijke fietsen zijn beschikbaar gesteld door een bedrijf, er is op de school een schuurtje voor de fietsen en op de school is er een plek voor de theorieles en om koffie te drinken. En met Jet Valk is er een professionele verkeersdocent. Zij is één van de verkeersdocenten die in het stadsgewest Haaglanden worden ingezet om op basisscholen fietsvaardigheid te geven. De ochtend met de vrouwen is een tijdelijke klus. Het doel is dat twee vrijwilligsters, Yüksel uit Turkije en Louiza uit Marokko, het roer overnemen.

Goed materiaal

Haaglanden betaalt de ochtend, want om de kinderen te laten fietsen, is het nuttig om de moeders te leren fietsen. Yüksel (34) bevestigt die stelling. Ze is inmiddels 13 jaar in Nederland en heeft hier altijd gefietst. Ook haar vier kinderen fietsen.

Het Landelijk Steunpunt Fiets is voorloper op het gebied van fietslessen voor allochtonen.

Fiets opvallend afwezig in het integratietraject

Sinds 2007 is de Wet Inburgering van kracht. Nieuwkomers zijn verplicht een inburgeringsexamen te doen. De exameneisen zijn zoveel mogelijk op de praktijk afgestemd. Dat betekent dat mensen geleerd wordt zich te redden in situaties zoals naar het consultatiebureau gaan, de dokter bezoeken en een verzekering afsluiten. Gek genoeg is er nauwelijks aandacht voor verkeer.

Het inburgeringsexamen is niet één examen maar bestaat uit verschillende onderdelen. Inburgeraars leggen verschillende taaltoetsen af en doen daarnaast een toets 'kennis van de Nederlandse samenleving'. Verkeer maakt geen expliciet deel uit van de exameneisen. Dat de fiets of het verkeer geen onderdeel uitmaakt van de exameneisen wil overigens niet zeggen dat er in de inburgeringcursussen geen aandacht voor is. De cursussen worden deels door ROC's gegeven, maar ook allerlei andere bedrijven en organisaties bieden inburgeringcursussen aan. De markt is vrij. Opdrachtgever is de gemeente die de cursussen betaalt voor bepaalde categorieën nieuwkomers. Gemeenten hebben overigens best de mogelijkheid om fietslessen in het inburgeringspakket op te nemen. Dit gebeurt nu niet, maar bij een gemeente als Utrecht schuift men dit idee niet meteen terzijde. Een leuk idee, vindt een woordvoerder. Integratieminister Ella Vogelaar vindt het belangrijk dat nieuwkomers ook door stage of vrijwilligerswerk de Nederlandse samenleving leren kennen. Ook daarin is een directe koppeling met fietslessen denkbaar. Nadat ze zelf met succes een fietscursus hebben afgerond, zouden inburgeraars stage kunnen lopen als fietslesassistenten.

'We wonen naast een familie, ik noem ze altijd de XL-familie, zo dik zijn ze. Voor het kleinste stukje pakken ze de auto. Mijn kinderen vragen wel eens: kunnen we niet ook met de auto? Maar ik zeg: hup, op de fiets.' Yüksel kreeg toen ze hier kwam een oude fiets van haar schoonzus en al snel reed ze elke dag van Pijnacker naar Delft voor haar opleiding. Geen keus, zegt ze zelf. 'En ik was jong, ik was nooit bang'. Inmiddels is haar zus in Nederland. Ook zij wilde leren fietsen. Yüksel: 'Dat komt doordat ze ziet dat het hier kan. Je ziet de mogelijkheden, dan wil je het zelf ook.' Louiza valt haar bij: 'In Marokko zijn er geen regels. Je zoekt daar een stukje weg en dan ga je fietsen, maar hier zijn fietspaden en verkeersregels. Hier kun je goed fietsen.' Motivatie genoeg. De vraag voor fietslessen in Pijnacker kwam ook van de vrouwen zelf. Tijdens de zogenaamde ouderochtend, waar vooral de vrouwen samenkomen, kwamen er twee verzoeken boven: leren zwemmen en leren fietsen. Toch zijn er maar drie vrouwen overgebleven van de groep van tien die in oktober begon. Sommigen zijn afgehaakt omdat ze een keer zijn gevallen, een ander is zwanger geworden, weer een ander verhuisd.

Na de les aan de moeders rijdt Jet Valk naar een basisschool. Het is een Dalton-school met allemaal witte kinderen. Op het schoolplein mogen de groepen 5 en 6 kunstjes uithalen op het schoolplein. Slalom rijden, naast elkaar, met één hand rondjes

rijden. Ze kunnen het allemaal prima. De leerkracht van groep 7/8 komt even kijken. 'Straks moeten ze naar het voorgezet onderwijs, 60 tot 70 procent gaat dan fietsen, dus het is heel goed dat ze oefenen. Ja, ik moest er eerst wel aan wennen dat fietsvaardigheid iets was voor school. Leren fietsen doen ze thuis maar, was mijn eerste reactie.'

Verkeersdocenten komen drie jaar op een school. Het eerste jaar geven ze alle fietsvaardigheidslessen, de jaren daarna wordt het langzaam afgebouwd en zo overgedragen aan de reguliere leerkrachten. Het niveau van de kinderen wisselt sterk. Valk: 'Op een school hier verderop, echt een zwarte school, doe ik deze oefeningen ook. Maar dan pas ik ze wel zo aan dat het een stuk makkelijker is. Daar komt het ook veel vaker voor dat kinderen geen fiets hebben of dat ze een veel te grote fiets hebben. Ik kom op scholen in Den Haag waar soms meer dan de helft geen fiets heeft.'

Wat is nu van belang bij fietslessen? 'Nou, goed materiaal is héél belangrijk', zegt Valk meteen. 'Materiaal voor oefeningen, een goede plek om te oefenen én fietsen.' Het liefst zou Valk een container vol fietsen hebben voor de scholen waar leerlingen geen goede fietsen hebben. De gemeente Den Haag denkt na over Valks voorstel.

Coördinatiepunt fietsvaardigheid

De centrale vraag van de derde Fietsberaad-publicatie over

Gemeenten hebben de mogelijkheid om fietslessen in het inburgering-pakket op te nemen.

Fietsschool van de Fietzersbond

De Fietzersbond is druk bezig met het opzetten van een fietsschool. Inmiddels is de eerste lichter van twintig mensen opgeleid als fietdocent. De fietsschool zelf is een virtuele uitvinding, geen gebouw of grote organisatie. Met de Fietsschool heeft de bond een antwoord op allerlei verzoeken voor fietslessen die bij de bond binnenkomen. In principe is de Fietsschool voor allerlei doelgroepen: bedrijven, buitenschoolse opvang, allochtone vrouwen, basis- en voortgezet onderwijs, ouderen enzovoort. De eerste fietdocent is al ingezet voor een groep buitenlandse werknemers van Shell. De personeelsmanager ontdekte dat deze groep wel erg vaak betrokken was bij kleine ongelukjes. Ook kwam er een vraag van een organisatie voor buitenschoolse opvang. Ouders wilden graag dat de route van school naar opvang goed werd geoefend. De fietdocenten zijn niet in dienst, ze krijgen een vrijwilligersvergoeding.

> Meer info: [stuur een mail naar fietsschool@fietzersbond.nl](mailto:stuur_een_mail_naar_fietsschool@fietzersbond.nl)

Allochtone kinderen uit gezinnen waar wél gefietst wordt pakken net zo vaak de fiets als autochtone kinderen.

allochtonen was wat gemeenten doen aan fietsbeleid gericht op allochtonen. Niet veel, zo blijkt. Grote steden zoals Rotterdam en Den Haag doen iets, zoals de inzet van verkeersdocenten. En op heel veel plekken worden nog altijd fietslessen gegeven aan allochtone vrouwen. Maar dat is het zo'n beetje wel. Toch dringt bij gemeenten langzamerhand wel het besef door dat het ook voor het verkeersbeleid verstandig is deze groep niet links te laten liggen. Het rapport geeft drie aanbevelingen mee:

- > Zorg voor een goede inbedding in de gemeentelijke organisatie en beleid, want fietsstimulering heeft zowel met gezondheid, sport, welzijn en verkeer te maken en er is het risico dat het overall tussen de wal en het schip valt;
- > Richt je op de jeugd;
- > Koester de fietslessen.

De gemeente Amsterdam is de eerste gemeente die echt werk wil gaan maken van fietsbeleid voor allochtonen. De gemeente heeft in het nieuwe fietsbeleidsplan vastgelegd dat het aandeel fiets in de modal split gelijk moet blijven. Dat blijkt namelijk al een flinke doelstelling te zijn bij het dalende fietsgebruik onder jongeren. Vanuit die doelstelling wil de gemeente investeren in het verbeteren van de fietsvaardigheid van de jeugd.

Gedacht wordt aan het opzetten van een coördinatiepunt fietsvaardigheid, ook om te voorkomen dat het onderwerp blijft hangen tussen verschillende beleidsafdelingen. Angela van der Kloof van het Landelijk Steunpunt Fiets heeft voor onderzoek gedaan naar zo'n coördinatiepunt. Van der Kloof: 'Het moet de spin in het web zijn en een bepaalde kwaliteit waarborgen. In Amsterdam wordt op tal van plekken al jaren fietslessen gegeven. Op tal van plekken is er expertise en enthousiasme. Met een coördinatiepunt bundel je die kennis. Het coördinatiepunt moet vooral heel praktisch zijn, zorgen dat er op een methodische manier fietslessen worden gegeven.'

Van der Kloof is geen voorstander van alleen inzetten op verkeersdocenten zoals in Haaglanden en Rotterdam. 'Ik vraag me dan af hoe je de continuïteit waarborgt. De verkeersdocent draagt het over aan een leerkracht, maar als die naar een andere school gaat? Dat lijkt me een risico. Verder ben ik voorstander van het betrekken van de ouders bij fietslessen, juist op de zwarte scholen. Als fietslessen puur een zaak van de school is, dan denken ouders: o, de school zorgt ervoor.' Van der Kloof wil dat het coördinatiepunt zich zowel met fietslessen voor volwassenen als met fietslessen voor kinderen gaat

Amsterdamse brugklassers

Allochtone scholieren fietsen veel minder dan autochtone, laat ook een onderzoek naar het verplaatsingsgedrag van Amsterdamse brugklassers zien. Dat komt niet zozeer doordat de fiets zo'n slecht imago heeft bij allochtonen. Belangrijker is dat allochtone kinderen thuis geen goed voorbeeld hebben. Slechts bij 24 procent wordt thuis veel gefietst, tegen 60 procent van de autochtone kinderen. Als er in hun omgeving wel een goed voorbeeld is, stappen allochtone brugklassers even vaak op de fiets dan autochtone. Voor autochtone leerlingen ligt dat allemaal veel minder scherp: zij pakken ook wel de fiets als er thuis niet gefietst wordt. Verder heeft het voorbeeld van de fietsende klasgenoten veel invloed, niet alleen voor allochtonen maar ook voor autochtonen. Op het VWO fietst 91 procent van de brugklassers, op het VMBO pakt maar 29 procent van de brugklassers de fiets. Dat is niet alleen terug te voeren op het feit dat er op het VMBO meer allochtonen zitten. Een allochtone leerling op het VWO zal in veel gevallen toch gaan fietsen (67 procent). De kans dat een allochtone VMBO'er gaat fietsen, is erg klein: 12 procent. Als reden om de fiets te laten staan, kruisten brugklassers vaak de reden 'ik heb een OV-abonnement' aan. Spontaan noemden zij vooral het gedrag van medeleerlingen.

> Meer info: www.fietsberaad.nl/kennisbank

Cycling Community Center

In Portland in de Amerikaanse staat Oregon is het Cycling Community Center gevestigd. Sinds 1994 kunnen kinderen uit achterstandsgezinnen daar fietsles krijgen. Gedurende het schooljaar zijn er fietslessen, waarbij vaardigheid, verkeersregels, maar ook een beetje fietsonderhoud voorop staan. Aan het eind van het jaar kunnen zij hun eigen fiets 'verdienen', een in het centrum opgeknapt fiets. In de vakanties zijn er zomerkampen voor dezelfde doelgroep met het doel ze ook buiten schooltijd het fietsen te laten oefenen.

De doelgroep bereiken ze goed, mailt Alison Hill Graves, communicatiemedewerker van het centrum. Het is de vrucht van jaren experimenteren. Ze zijn vooral tevreden over hun earn-a-bike-programma. Schoolkinderen krijgen de, voor het leren fietsen, noodzakelijke fiets en mogen hem houden als ze het hele programma volgen. Ze krijgen zo een band met hun fiets, waardoor ze blijven fietsen, meent Hill Graves. Bij het opzetten van fietsprojecten is het volgens haar van belang ook mensen uit de doelgroep erbij te betrekken, zodat de niet-fietser zich kan herkennen. De niet-fietser moet het idee krijgen: 'als hij fietst, dan kan ik het ook'. Voor elke gemeenschap is maatwerk nodig, vindt Hill Graves. Het gaat er om uit te zoeken wat precies de barrière is waarom mensen niet fietsen.

> Meer info: www.communitycyclingcenter.org

bemoeien. 'De ouders die niet kunnen fietsen zijn vaak de ouders van de kinderen die niet goed kunnen fietsen. Het heeft allerlei voordelen om die twee doelgroepen te koppelen. Ouders die fietsles hebben gehad, kun je later gebruiken als assistent op school. Als je met een groep van 20 of 25 kinderen de straat op wilt, kun je alle hulp goed gebruiken. Als ouders bovendien zelf niet fietsen of het eng vinden, dan zullen ze niet snel hun kinderen laten fietsen of ze aanmoedigen te gaan fietsen. Dan is het verstandig om die ouders niet te vergeten.' Die stelling van Van der Kloof wordt bevestigd door recent onderzoek naar het verplaatsingsgedrag van brugklassers in Amsterdam (zie kader). Opvallende uitkomst is dat allochtone kinderen uit gezinnen waar wél gefietst wordt, net zo vaak de fiets pakken als autochtone kinderen.

Voor veel gemeenten zal het opzetten van een coördinatiepunt fietsvaardigheid een te forse maatregel zijn. Van der Kloof raadt verkeersambtenaren die iets willen met de doelgroep allochtonen aan contact te zoeken met de collega-ambtenaren van welzijn. 'Ga eens kijken wat er al is. Wat gebeurt er op het vlak van fietslessen, hoeveel mensen worden er bereikt, hoeveel kost het? Kijk eens hoe je die fietsvaardigheid beter en professioneler kan maken en een vast onderdeel van beleid.'

> **Zorg voor een goede inbedding van het allochtonen-fietsbeleid in de gemeentelijke organisatie.**

> **Richt je op de jeugd.**

> **Koester de fietslessen.**

Van der Kloof wil een certificeringssysteem voor fietslessen opstellen. 'Nu wordt er op een heleboel plekken fietsles gegeven, de kwaliteit daarvan wisselt. Als Landelijk Steunpunt Fiets werken wij aan een nationale standaard zodat iedereen weet dat op een bepaald lespunt gewerkt wordt op basis van die en die richtlijnen. Zo weet een gemeente ook wat voor vlees zij in de kuip heeft. Het gaat niet alleen om kwantiteit. Je denkt misschien iedereen kan fietsles geven, maar vergeet niet dat het verantwoordelijk werk is. Je stuurt mensen wel het verkeer in.'